

Никой няма да вземе сериозно да твърди, че Димитър Димов е срещнал тая жена в живота. Или пък обратното – че това е книжен образ, навеян от романите. Тогава нямаше да можем да си обясним неговата художествена внушителност. А виждаме какво драматично напрежение излъчва неговото собствено отношение към тоя образ, към тая представа. Тя не е изградена по рационален път, чрез индукция от житейския опит. По незнаен път тя се е родила в душата му като схема, като модел на жена. И тоя модел той може да приложи към всяка срещната жена. И то от деня, когато в юношата се събужда интересът към жената.

От друга страна, щом веднъж тоя образ е осъзнат, щом тая стихия е намерила някакъв логически еквивалент и може да се изрази на езика на логиката, тя трябва да намери своето място и в една нравствена система. Тук разумът веднага предявява своите права и пълномощия. Може тъмните коридори на подсъзнателното да не са от неговата компетенция, но всичко, което е излязло на бял свят, трябва да се яви пред неговия съд и той да реши всичко като арбитър и последна, най висша инстанция. Каква е тая стихия – порождение на дявола или на бога? Градивна ли е тя или разрушителна? Да се преклоним ли пред нейната мощ и да я благословим, или да я прокълнем? И Елена Петрашева, и Фани Хорн, и Ирина са морално пропаднали като личности. Но тогава защо така неудържимо ни привличат? Бездната, пропадането, гибелта ли са така привлекателни или красотата? За себе си Димитър Димов не може да реши тоя въпрос. Но за нашата литература той направи едно откритие. До него нашата литература не си е поставяла като задача да реши дали красотата е опасна, дали не е една коварна клопка, в която внезапно пропадаме и безвъзвратно погубваме душата си. Той разкри жестоката, мъчителна власт на красотата, която е чужда на истината и доброто. За пръв път в нашата литература вечната, безизходна драма на разрива между етично и естетично у него придобива реални очертания, психологическа плътност и дълбочина. Така можем да си обясним защо красотата у него не носи радост и хармония, а страдание и раздвоение. У него тя е болна, прокълната. Тя е *la belle dame sans merci*, ужасният тигър на Уйлям Блейк – хипнотизираща, жестока грация, красиво покривало на смъртоносна, унищожаваша мощ.

И ние ще се объркаме, ще изпаднем в безброй противоречия, когато анализираме образите, създадени от Димитър Димов, ако